

Hodnocení vedoucího diplomové práce

Název diplomové práce: Sociálně vyloučená lokalita a její vnímání komunálními politiky

Autorka práce: Bc. Petra Severová

Diplomovou práci Bc. Petry Severové jsem již jednou hodnotil, proto nejdříve uvedu svůj původní posudek, abych následně popsal změny, kterými se diplomantka snažila reagovat na výhrady oponentky, Doc. PhDr. Zuzany Havrdové CSc., a zároveň se vrátím k obsahu oponentského posudku.

Původní hodnocení zpracované dne 14. června 2015:

„Prohlubování a zviditelňování sociálních rozdílů je průvodním společenským jevem polistopadového vývoje v ČR. Exkluze části populace a její koncentrace do sociálně vyloučených lokalit pak společenským fenoménem, který je jednak zdrojem sociálního napětí a jednak generátorem konfliktů mezi různými skupinami obyvatelstva. Jedním z důvodů obtížného řešení tohoto společenského jevu je jeho komplexnost – projevuje se na komunální úrovni, na které obvykle chybí motivace a tudíž i prostředky pro hledání jakýchkoliv inkluzivních intervencí.

Pro hledání úspěšných řešení je tak nezbytné, v první řadě, porozumět postojům a způsobům uvažování komunálních politiků. Právě takovýto cíl si ve své diplomové práci vytkla Bc. Petra Severová, když na příkladech třech vyloučených lokalit Karlovarského kraje odhaluje vztah komunálních politiků k lidem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách nacházejících se na území jejich obce.

Teoretickou část diplomové práce strukturuje spíše širokospektrálně, tedy horizontálně do dvanácti podkapitol. Důvodem tohoto přístupu je snaha postihnout komplexitu a šíři řešeného tématu. Daní za tento přístup je pak logicky jistá obsahová mělkost, případně rezignace na práci se studii, které se hlouběji zabývají jednotlivými aspekty sociální exkluze. Jednotlivé kapitoly, obsažené v teoretické části, tak oscilují okolo ústředních témat, tedy sociálního vyloučení (9 – 15), sociálně vyloučených lokalit (22 – 24), komunitní práce a sociálního začleňování (25 – 28), obce a její působnosti (29 – 30), vztahy mezi majoritou a Romy, včetně zmapování přetrvávajících předsudků (36 – 40).

Stěžejní částí diplomové práce je jednoznačně její praktická část. V ní diplomantka volí strategii kvalitativního výzkumu, přičemž sběr dat provádí pomocí sedmi polostrukturovaných rozhovorů. Respondenty obvykle jsou starostové, tajemníci a radní odpovídající za sociální oblast. Autorka dělí svá zjištění do sedmi tematických kategorií, které dále obsahově strukturuje. Hlavními kategoriemi jsou – vztahy, používaná terminologie, popis obce, zaměstnanost, spolupráce, kriminalita a lokální problémy a dopad. Obrázek, který diplomantka postupně rozkrývá, se vyznačuje širokou plasticitou, která zobrazuje rozsáhlé předivo vztahů mezi postoji komunálního politika k sociálně vyloučeným jedincům a jeho/jejím výkladem sociální reality. Výpovědi nabývají různých

škál, když se např. v oblasti intervence pohybují od aktivismu k fatalismu a v oblasti vztahové pak od vysoké míry tolerance až ke xenofobii. Zajímavým prvkem je celkem pochopitelný alibismus, v rámci kterého politici a úředníci přesouvají odpovědnost za vzniklý stav mimo dosah aktivních hráčů. Tak mohou být za příčiny označeny špatné nastavení systému nebo mobilita a s ní spojená nepřizpůsobivost nově příchozích jedinců.

Diplomantka v závěru diplomové práce (102-104) formuluje svá doporučení, která by měla přispět ke snižování rozsahu sociálního vyloučení a tím také ke snižování jeho společenských dopadů. Mezi ně patří dávka podpory v zaměstnanosti, jejímž příjemcem by se stali lidé postižení dlouhodobou nezaměstnaností, dále pak zaměstnávání sociálně vyloučených v místních samosprávách. K řešení sociálního vyloučení by měly přispět také: zavedení institutu sociálního bydlení, nalezení způsobů oddlužení a zpracování příručky pro obce, která by komunálním politikům pomáhala hledat funkční postupy řešení problémů sociální exkluze.

Diplomová práce ve finální podobě naplňuje cíl, pro který vznikala, když se nejdříve po teoretické rovině věnuje tématu sociálního vyloučení a popisu způsobů zmírňování nebo eliminace dopadů tohoto společenského jevu. Praktická část je pak sondou do uvažování lidí odpovědných za správu obcí, na jejichž území vznikla, nebo v jejichž spádových oblastech existuje sociálně vyloučená lokalita. Návrhy řešení pak minimálně definují oblasti, ve kterých je nutné hledat řešení stávajících problémů. I když diplomantka řešení jen navrhuje a dále nerozpracovává, není možné tento přístup označit za rezignaci na plnění cíle diplomové práce. Apel, který v sobě diplomová práce skrývá, by bylo možné vyjádřit slovy: „K eliminaci sociálního vyloučení může dojít jedině tehdy, když se z tohoto sociálního jevu stane politikum na místní úrovni, a když komunální politici, navzdory svému okolí, přijmou za tento proces plnou politickou odpovědnost.“

Závěrem bych chtěl ocenit přístup Bc. Petry Severové k psaní diplomové práce. Diplomantka věnovala dlouhodobou pozornost jak sběru, tak analýze nasbíraných dat. S nemenším úsilím se pak pustila do hledání relevantních zdrojů, ze kterých pak koncipovala obsah teoretické části. V tomto procesu pak nezřídka oslovovala autory použitých zdrojů a konzultovala s nimi výběr vhodných textů.“

Komentáře k oponentskému posudku a hodnocení aktuální podoby diplomové práce

Po neobhájení diplomové práce v září 2014 se diplomantka soustředila jednak na zpracování odborného článku, který by shrnoval hlavní zjištění jejího výzkumu. Tento článek byl odevzdán v listopadu 2014 a nyní se nachází v recenzním řízení.

Dále se, Bc. Petra Severová, věnovala odstranění připomínek, které k jejímu textu měla oponentka první verze diplomové práce Doc. PhDr. Zuzana Havrdová CSc. Ta práci vyčítala: „... obsahové, odborné i formální“ nedostatky. Vadilo ji, že: „... témata v kapitolách nejsou logicky uspořádána od definičního vymezení či porovnání názorů klíčových autorů.“

Připomeňme, že mapování názorů komunálních politiků na lidi žijící v sociálním vyloučení se před diplomantkou nikdo jiný nezabýval, a že v tomto smyslu je potřeba práci vnímat jako průkopnickou. Vyčítat diplomantce nedostatečnou práci se zdroji nepovažuji za zcela férové, neboť vím, jak pracně citované publikace sháněla a kolik času strávila rozhovory s lidmi, kteří by ji dokázali nějaké další vhodné publikace doporučit.

Je sice pravdou, že v práci při vymezení pojmu nevede polemiku mezi různými autory, na druhou stranu je však potřeba říci, že všechny klíčové pojmy jsou v diplomové práci definovány, a že práce obsahu přehled zjištění, ke kterým došli klíčoví autoři, kteří se tématu sociálního vyloučení v ČR věnovali.

Oponentka diplomantce dále vyčítala pasáže typu „kázání“ pravd a zobecňujících výroků. My vyučující klademe na diplomanty požadavek, aby v práci prezentovali vlastní názory. Pokud názor má podobu zobecňujícího prohlášení, pak dokumentuje stav kritického odstupu, který diplomantka k tématu má. Vedoucí práce v takovém to případě musí zvážit, zda z diplomové práce podobné výroky odstranit, nebo respektovat autorčin názor. Osobně považuji za problematičtější dokonalé přeřikávání cizích myšlenek, než prezentaci názorů, které možná, někomu mohou připadat jako kázání nebo zobecňující výroky.

V posudku se objevuje mnoho dalších výtek. V jedné oponentka diplomantce vyčítá, že z důvodů nepřesného vymezení pojmu vyloučená lokalita není zřejmé, kdy se autorka v rozhovorech ptá komunálních politiků na vztah k Romům, a kdy zjišťuje názory na vyloučenou lokalitu. Již z názvu diplomové práce je zřejmé, že autorka mapuje vztah komunálních politiků k sociálně vyloučeným. To, že sociální vyloučení si někteří místní politici spojují s etnicitou jedinců, žijících v tzv. ghettech, tedy sociálně vyloučených lokalitách, je již autorčím zjištěním.

Další výtka směřuje ke skutečnosti, že v popisu obce není provedeno jak její vymezení, tak vymezení vyloučené lokality. V tomto případě je potřeba mít na paměti slib anonymity, který diplomantka respondentům dala. Podle mého názoru není potřeba mít k dispozici tyto detailní informace, protože v práci jde o něco jiného.

Práce, podle mého názoru, jasně dokumentuje skutečnost, že i když je sociální vyloučení komunálním problémem, je velmi pravděpodobné, že se jej na komunální úrovni, tedy řízenou činností komunálních politiků, vyřešit nepodaří. Diplomantce se díky vedeným rozhovorům podařilo definovat sekvence, ve kterých je možné posuzovat vztah komunálních politiků k jedincům žijícím v sociálním vyloučení. Díky diplomové práci víme, že si komunální politici myslí, že by se řešení sociálního vyloučení měli věnovat. Nevědí však jak, a proto buď nedělají nic, nebo se aspoň snaží zaměstnávat sociálně vyloučené na veřejně prospěšné práce. Ke spolupráci s neziskovými organizacemi se staví spíše rezervovaně a za vzniklý stav viní stát a jeho dotační politiku. Po té, co se politici přestanou přetvařovat, začnou dávat najevo svůj vztah k sociálně vyloučeným, který je možné označit různými slovy, nikoliv však jako partnerský. Zde spatřuji největší přínos práce a velmi mě mrzí, že nebyl pro ostatní čtenáře patrný i v její první verzi.

I nadále trvám na svém původním tvrzení, že diplomové práce, zvláště pak po provedení řady obsahových i formálních změn, včetně kompletní jazykové korektury, splňuje nároky na ni kladené a klasifikuji ji stupněm **velmi dobře**.

V Praze 4. února 2015

Hodnocení zpracoval: Mgr. Petr Vrzáček